

МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ
ПОЛТАВСЬКИЙ НАЦІОНАЛЬНИЙ ПЕДАГОГІЧНИЙ
УНІВЕРСИТЕТ ІМЕНІ В. Г. КОРОЛЕНКА

Факультет історії та географії
Кафедра історії України

ЗАТВЕРДЖУЮ

Голова вченої ради факультету
 (П. КРАВЧЕНКО)
Протокол № 2 від 01.09.2021 р.

РОБОЧА ПРОГРАМА
навчальної дисципліни

«КАЛЕНДАРНО-РОДИННА ОБРЯДОВІСТЬ УКРАЇНЦІВ»

підготовки здобувачів першого (бакалаврського) рівня вищої освіти

Галузь знань	<i>01 Освіта / Педагогіка</i>
Спеціальність / предметна спеціальність	<i>014.03 Середня освіта (Історія)</i>
Освітня програма	<i>Середня освіта (Історія)</i>

Полтава – 2021

Робоча програма навчальної дисципліни «Календарно-родинна обрядовість українців» підготовки здобувачів першого (бакалаврського) рівня вищої освіти з освітньої програми Середня освіта (Історія) за спеціальністю 014.03 Середня освіта / предметною спеціальністю 014.03 Середня освіта (Історія). Галузь знань: Освіта / Педагогіка – 20 с.

Розробник (и) програми:

Л. І. Шаповал, кандидат історичних наук, доцентка кафедри історії України

Робоча програма навчальної дисципліни «Календарно-родинна обрядовість українців» обговорена і схвалена на засіданні кафедри історії України

Протокол засідання № 14 від 01. 09. 2021 р.

Завідувач кафедри історії України

_____ (Л. БАБЕНКО)

ПОГОДЖЕНО:

Гарант освітньої програми «Середня освіта (Історія)»

_____ (Т. ТРОНЬКО)

Робоча програма навчальної дисципліни «Календарно-родинна обрядовість українців» перезатверджена на засіданні кафедри історії України

Протокол засідання № ____ від _____ 202__ р.

Завідувач кафедри

_____ (_____)

ПОГОДЖЕНО:

Гарант освітньої програми «Середня освіта (Історія)»

_____ (_____)

Опис навчальної дисципліни

Найменування показників	Характеристика навчальної дисципліни	
	Денна форма навчання	Заочна форма навчання
Кількість кредитів ЄКТС – 4	Вибіркова	
	Рік підготовки:	
	4	4
Загальна кількість годин – 120	Семестр	
	8	8
Кількість змістових модулів (за умов поділу) – 3	Лекції	
	24 год.	6
	Семінарські заняття	
	–	–
	Практичні заняття	
	24 год.	6
	Лабораторні заняття	
		-
	Самостійна робота	
	72 год.	108 год.
Вид підсумкового контролю: залік		

«Календарно-родинна обрядовість українців» – навчальна дисципліна, запроваджена у вищих навчальних закладах України згідно із навчальною програмою підготовки істориків освітньо-кваліфікаційного рівня «бакалавр», яка відноситься до гуманітарних професійно-орієнтованих вибіркових навчальних дисциплін.

2. Мета навчальної дисципліни: вивчити календарні свята й обряди українського народу відповідно поділу їх на природні цикли: зимовий, весняний, літній, осінній за річним літургічним циклом православної церкви, основою яких є народний землеробський календар; дослідити сімейний побут, родинну обрядовість українців, яка в образно-символічній формі визначала важливі етапи, події у житті людини чи її родини: родильні, весільні, поховальні, поминальні обряди та звичаї ; ознайомити студентів з методикою польового етнографічного дослідження календарно-побутової та родинної обрядовості, здобути практичні навички у проведенні етнографічних експедицій для збору польових матеріалів про сімейне життя українців, яке супроводжується різноманітними обрядами, ритуалами, святами, котрі виконуються відповідно до народного календаря, що має аграрний та релігійний характер.

3. Передумови для вивчення навчальної дисципліни: знання студентів з курсів «Історія України», «Історія національної культури», «Етнографія України» «Історичне краєзнавство».

4. Очікувані результати навчання з дисципліни:

1. Знати категоріальний і понятійний апарат дисциплін «Етнографія України», «Календарно-родинна обрядовість українців» у рамках освітньої та гуманітарної підготовки студентів, зокрема поняття: «календарна обрядовість», «ритуал», «обряд», «свято», «звичай», «традиція», «звичаєво-обрядова культура», «сім'я», «шлюб»
2. Розуміти основні закономірності історичного та культурного розвитку українського суспільства, етнографічну характеристику свят зимового, весняного, літнього, осіннього циклів; типи, структуру і функції сім'ї (родини), внутрішньо-сімейні стосунки в українській родині;
3. Володіти навичками роботи з літературою, документами, джерелами та використовувати їх для здобуття нових знань; складати анкети, програми-запитальники з проблем етнографічних наукових розвідок за методикою польового етнографічного дослідження;
4. Орієнтуватися в подіях історичного минулого у взаємозв'язку з сучасністю в сфері традиційно-побутової культури українців, аналізувати етапи укладання, зміст шлюбної угоди, родинні (сімейні) обряди та звичаї: пологові, весільні, похоронно-поминальні;
5. Застосовувати теоретичні знання з методики проведення етнографічного (етнологічного) польового дослідження для спостереження за календарними й родинними обрядами українців, здійснювати опис, відео-, фото- фіксацію звичаєво-обрядової культури народу, фольклорного матеріалу;
6. Вміти опрацьовувати, оформляти польові документи, етнографічні матеріали, створювати колекції українських старожитностей під час польових етнографічних експедицій;
7. Формувати високий рівень громадянської свідомості та соціальної відповідальності студентів, мотивацію до участі в етнічних і культурних процесах в сучасній Україні; на практиці застосовувати календарні, сімейні (родинні) обряди, звичаї у побуті власної родини .

5. Критерії оцінювання результатів навчання:

Контроль знань студентів є невід'ємною складовою викладання дисципліни «Календарно-родинна обрядовість українців» і проводиться з метою оцінки навчальних досягнень студентів в оволодінні предметом згідно з визначеним чинною програмою рівнем досягнень, оцінки ефективності навчального процесу, підвищення мотивації до навчання. Система контролю має комунікативну спрямованість, що дозволяє визначити рівень сформованості навичок і вмінь студента. Вона характеризується зв'язністю і зростаючою складністю, і включає поточний і

підсумковий види контролю. Поточний контроль реалізується на практичних заняттях шляхом усного чи письмового опитування та при написанні контрольних робіт. Підсумковий контроль проводиться наприкінці змістових модулів у формі заліку (4 курс) відповідно навчального плану.

Сума балів, накопичених студентом у процесі вивчення навчальної дисципліни	Рівень досягнення студентом запланованих результатів навчання з навчальної дисципліни
90-100	Студенти всебічно, систематично і глибоко володіють навчально-програмовим матеріалом, вміють самостійно виконувати завдання, передбачені робочою програмою дисципліни «Календарно-родинна обрядовість українців», засвоїли основну і ознайомлені з додатковою літературою, яка рекомендована програмою. Оцінка «відмінно» виставляється студентам, які засвоїли взаємозв'язок основних понять дисципліни для професії, яку вони набувають, виявили творчі здібності і використовують їх при вивченні навчально-програмового матеріалу. Проявили нахили до наукової роботи
75-89	Студенти опанували навчально-програмовий матеріал, успішно виконали завдання, передбачені робочою програмою дисципліни «Календарно-родинна обрядовість українців, засвоїли літературу, яка рекомендована програмою; відтворюють теоретичні знання з дисципліни і вміють збирати польові етнографічні матеріали за програмами-питальниками ІМФЕ ім. М. Т. Рильського, створювати власні анкети - питальники по темах: «Календарна обрядовість українців», «Родинна обрядовість українців», допускають незначні помилки в оформленні польових етнографічних матеріалів.
60-74	Студенти знають навчально-програмовий матеріал дисципліни «Календарно-родинна обрядовість українців» в обсязі, необхідному для подальшого навчання і використання його у майбутній професії, виконують практичні завдання непогано, але із значною кількістю помилок, ознайомлені з літературою, яка рекомендована робочою програмою без участі у польовому етнографічному дослідженні календарних і родинних обрядів українців. Оцінка «задовільно» виставляється студентам, які допустили грубі помилки при виконанні підсумкових практичних і теоретичних завдань, але під керівництвом викладача вони знаходять шляхи їх подолання
35-59	Студенти погано оволоділи навчально-програмовим матеріалом, допускають велику кількість помилок при виконанні завдань, передбачених програмою дисципліни «Календарно-родинна обрядовість українців», не вивчили методику польового етнографічного дослідження календарної і родинної обрядовості українського народу, не взяли участь у польовому етнографічному дослідженні за програмами-питальниками ІМФЕ ім. М. Т. Рильського чи авторськими анкетами-питальниками. Оцінка «незадовільно» виставляється студентам, які не

	можуть продовжувати навчання або приступити до професійної діяльності після закінчення ЗВО без теоретичних знань й практичних вмінь з даної дисципліни.
0-34	Студенти не оволоділи навчально-програмовим матеріалом курсу «Календарно-родинна обрядовість українців», допустили грубі помилки при виконанні теоретичних і практичних завдань, передбачених програмою або не були присутніми на аудиторних заняттях, не виконали завдання для самостійної роботи з даної дисципліни. Оцінка «незадовільно» виставляється студентам, які не можуть продовжувати навчання або приступити до професійної діяльності після закінчення ЗВО.

6. Засоби діагностики результатів навчання: усна відповідь, участь у діалозі, відповідь на поставлене викладачем проблемне питання, виконання завдань у структурі лекцій, винесених на самостійне опрацювання, законспектована відповідь на питання самопідготовки, виконання тестових та практичних завдань, написання модульних контрольних робіт, термінологічних диктантів, заповнення анкет-питальників ІМФЕ ім. М. Т. Рильського з тем: «Сімейна обрядовість», «Календарні звичаї та обряди», польових щоденників, складання легенди (опису) предметів української старовини, участь в етнографічних заходах «Новорічно-різдвяна обрядовість українців», «Весна йде, красу несе..», «Великдень вітає нас», «Ой на Івана Купала", «Свіччине весілля», «Ой, Покрівонько, покрий мені голівоньку..», «Андріївські вечорниці».

Під час вивчення дисципліни використовуються методи контролю і самоконтролю: усний, письмовий, тестовий, програмований, практичної перевірки, самоконтролю, самооцінки.

7. Програма навчальної дисципліни:

Вивчення дисципліни «Календарно-родинна обрядовість українців» обумовлена пріоритетами розвитку педагогічної думки в Україні на сучасному етапі, патріотичним вихованням молоді, виробленням виховного ідеалу, сформованого на основі національного колориту, національної свідомості, збереження й відродження звичаїв і традицій у побуті українського народу.

Предметом вивчення дисципліни є календарно-побутова та родинна (сімейна) обрядовість українців, раціональний досвід, релігійно-магічні вірування, традиції та звичаї, комплекс сімейної обрядовості, що складається з весільних, родильних, поховальних, поминальних обрядів, ритуалів, які в образно-символічній формі визначали етапи життя людини, стадії розвитку української родини (сім'ї).

Об'єктом вивчення – традиційно - побутова культура українського народу, зокрема форми духовної культури: календарно-побутова та родинна (сімейна) обрядовість українців в історичному розвитку українського етносу.

Вивчення навчальної дисципліни «Календарно-родинна обрядовість українців» передбачає розгляд трьох змістових модулів: Змістовий модуль 1. Календарна обрядовість українського народу ; Змістовий модуль 2. Родинна (сімейна) обрядовість українців; Змістовий модуль 3. Методика польового етнографічного дослідження календарно-родинної обрядовості українців.

Змістовий модуль 1.

Календарна обрядовість українського народу

Тема 1. Понятійно-категоріальний апарат навчальної дисципліни «Календарно-родинна обрядовість українців». Поняття «обряд», «ритуал», «свято», «звичай», «традиція». Системи відліку часу. Місячний, сонячний календарі. Землеробський (народний) календар. Церковний календар. Православні свята, елементи дохристиянських вірувань українців. Цикли календарно-побутової обрядовості українців. Класифікація обрядів та їхніх видів: okazійної та календарної обрядовості; спонукальних та запобіжних обрядів, розмежування за змістом і обсягом понять «обряд», «ритуал», «свято». Язичницькі традиції в українських обрядах. Роль дітей у здійсненні обрядових дій.

Тема 2. Етнографічна характеристика свят зимового циклу

Обряди та ритуали, звичаї, традиції пов'язані із зимовими святами. Церковний календар. Свята зимового циклу: Введення в храм Пресвятої Богородиці. Дні великомучениці Катерини, апостола Андрія Первозванного, пророка Наума, мучениці Варвари, преподобного Сави, Миколи Чудотворця, святої Ганни. Новорічно-різдвяна обрядовість українського народу: Святий Вечір. Різдво. Щедрування та колядування. Народний вертеп. Щедрий вечір. Преподобна Меланія. Василь Великий. Новий рік. Голодна кутя. Водохреще (Богоявлення). Харчові заборони. Піст у житті українського народу. Повсякденні страви та напої українців. Святкова та обрядова їжа українців. Алкогольні та безалкогольні напої. Завершення новорічних свят. День Іоанна Хрестителя, Петра Вариги.

Тема 3. Етнографічна характеристика свят весняного циклу

Обрядовість весняного циклу свят народного календаря українського народу: Свято зустрічі зими та весни – Стрітення. День Віднайдення голови Івана Хрестителя (Обретіння). День преподобної мучениці Євдокії (Явдохи). День Сорока святих мучеників. М'ясопусна неділя (М'ясниці). Масляна (Сирний тиждень) Великий піст. День Теплого Олекси. Благовіщення. Вербна неділя. Страстний тиждень. Великдень. Веснянки. Гаївки. Провідна неділя. (Проводи, Гробки). День святого Юрія. Дні Миколи Чудотворця, Симеона Зілото. Вознесіння (Ушестя). Обряди та

ритуали, звичаї та традиції пов'язані з весняними святами. Святкування Великодня в Україні. Піст у житті українського народу. Повсякденні страви та напої українців. Святкова та обрядова їжа українців. Алкогольні та безалкогольні напої. Прикмети, повір'я, звичаї пов'язані з весняними святами.

Тема 4. Етнографічна характеристика свят літнього циклу

Обрядовість літнього циклу свят народного календаря: День Івана Богослова, День Теодора. День Онуфрія. Зелені свята: Свята неділя або Зіслання Святого Духа (П'ятидесятниця). Пресвята Трійця (понеділок). Зелений, Клечальний (Русальний тиждень, Русалії). Троїцький тиждень. Свято Івана Купала (Івана Хрестителя, Різдво святого пророка Предтечі та Хрестителя Божого Іоанна). Купальська обрядовість. День апостолів Петра і Павла. Свята літніх польових робіт: зажинки, обжинки. Дні святих Прокопія, Кирила (князя Володимира). День святої Мокрини, пророка Іллі, святого Палія (великомученика Пантелеймона). Обряди та ритуали, звичаї та традиції пов'язані з літніми святами. Русалії як обряди літнього циклу обрядовості українців. Піст у житті українського народу Повсякденні страви українців. Святкова та обрядова їжа українців. Алкогольні та безалкогольні напої. Прикмети, повір'я, звичаї пов'язані з літніми святами.

Тема 5. Етнографічна характеристика свят осіннього циклу

Обрядовість осіннього циклу свят народного календаря: День праведного Євдокима. День пам'яті мучеників Маккавеїв (Першого Спаса). Спасівка – піст. День Преображення Господнього (Спас яблучний). Успіння Пресвятої Богородиці (Перша Пречиста, хлібний чи горіховий Спас). Початок пори весіль. Завершення польових робіт: обжинки, Спасова борода, Дідух – обжинковий сніп для покійних предків. День преподобного Симеона Стовпника (Семена). Свіччине весілля. Початок молодіжних вечорниць. День чуда архангела Михаїла («Михайлове чудо»). День Різдва Пресвятої Богородиці (Друга Пречиста). День Воздвиження Чесного Хреста. Покрова Пречистої Богородиці. День пам'яті апостола Луки. Дні великомученика Дмитрія Солунського та Собору архангела Михаїла. День смерті апостола Пилипа. Пилипівський піст. Пилипівські заговини. Обряди та ритуали, звичаї та традиції пов'язані з осінніми святами. Святкова та обрядова їжа українців. Алкогольні та безалкогольні напої. Прикмети, повір'я, звичаї пов'язані з осінніми святами.

Змістовий модуль2 Родинна (сімейна) обрядовість українців.

Тема 6. Сім'я (родина) та сімейний побут українського народу. Поняття «сім'ї», «родина» і «шлюбу». Первісні форми шлюбу. Етапи становлення української родини, її типи (кровоспоріднена, пуналуальна, патріархальна сім'ї, велика

патріархальна сім'я, розширена сім'я братського типу, батьківська сім'я, мала сім'я, нуклеарна родина. Структура сім'ї (родини) в Україні, її функції. Внутрішньо-сімейні відносини українців Права та обов'язки членів сім'ї, внутрішньо-сімейні відносини (статус батька, матері, невістки, зятя, дитини) та способи вирішення внутрішньо-сімейних конфліктів. Сімейні обряди та звичаї. Сімейне право в незалежній Україні.

Тема 7 Обрядовість українців пов'язана з народженням дитини. Родильна обрядовість українців – обрядовість, пов'язана з народженням дитини та її цикли. Передпологові звичаї та обряди. Прикмети пов'язані із вагітною жінкою та породіллю. Власне пологові обряди, ритуали (запрошення баби-повитухи, народини, злоги (родиво), обрізання пуповини, перша купіль немовляти, очищення породіллі обряди «зливки», «бабина каша»). Післяпологові звичаї та обряди. (ім'янаречення, одвідки, вибір кумів, хрестини, пострижини). Святкова та обрядова їжа українців. Звичаї пов'язані з народженням дитини: регіональна специфіка. Обрядовість, пов'язана з народженням дитини.

Тема 8. Весільна обрядовість українців. Поняття весілля, весільна обрядовість.

Весільна обрядовість українського народу – передвесільний, власне весільний та післявесільний її етапи. Передвесільний цикл української обрядовості: обряди, пов'язані з досягненням згоди молодих і їх родин на шлюб: запити, сватання («мале весілля»), оглядини (обзорини), умовини, заручини: («перший посад молодих», обмін подарунками. Церковні оповіді – етап перед весільної обрядовості на Правобережжі. Весільні обряди та звичаї українців: запрошення гостей, особисте відвідування молодими родичів, вінкоплетіння («барвінкові обряди»), дівич-вечір, молодечий (парубочий) вечір: обряди – посад, перепій молодих, розплітання коси нареченій, вбирання вінка, обмін подарунками між молодими, випікання «бганя» короваю, весільний день (вмивання молодих у відварі барвінку, церемонія одягання молодої дружками і свашками, весільний поїзд, обсіпання молодого зерном і грішми «на щастя», зустріч молодих батьками у домі нареченої, «перейма», дарування, покривання голови молодої очіпком і хусткою, розподіл короваю, весільний пропій у домі молодої і виряджання до дому нареченого, зустріч молодих батьками нареченого, гостина, обряд «комора», обряди шлюбної ночі (переодягання молодої, демонстрація цнотливості – «перезва»). Обряди, що символізували приєднання невістки до родини чоловіка. Післявесільні обряди та звичаї: зміцнення зв'язків між родинами молодих і полегшення призвичаєння молодої у домі чоловіка: обряди «пропій», «міни», «калачини» «пирого», «хлібини», «розхідний борщ». Святкова та обрядова їжа українців. Регіональні особливості весільних обрядів українців.

Тема 9. Похоронно-поминальна обрядовість українців. Поняття «похорон», «поминки», «похоронно-поминальна обрядовість». Похоронні обряди і звичаї українського народу: християнські звичаї, давні похоронні ритуали дохристиянських часів. Обряди, що спрямовані на охорону живих членів родини та турботу про тіло і душу померлого. Поведінка при покійнику у його домі і на цвинтарі. Відправлення панахиди, читання «Псалтиря», «проща», «помана». Звичай «везти покійника на цвинтар саньми незалежно від пори року», обряд «Голосіння за померлим», ритуал «прощання на цвинтарі біля могили», «поминальний обід». Атрибути похоронного обряду українців. Поминальна обрядовість українського народу. Поминки (нести снідати, ритуальний обід: дев'ятини, сороковини, півроку, рік по смерті, тризна). Обрядова їжа українців Родинні зв'язки: види, специфіка. Провідна неділя (Гробки, Проводи), «Зелені свята» щорічно.

Змістовий модуль 3

Методика польового етнографічного дослідження

календарно-родинної обрядовості українців

Тема 10. Методи проведення етнографічного (етнологічного) польового дослідження. Методи проведення польових етнографічних експедицій (маршрутний і кущовий). Об'єкти польового етнографічного дослідження (село, селище, містечко, малодвірні поселення: хутір, присілок, виселок). Прийоми обстеження об'єктів польового дослідження (суцільний й вибірковий). Вибір способів польового дослідження, термінів, методів, прийомів обстеження пам'яток народної культури і побуту українців.

Тема 11. Види польової роботи етнографа. Види польових досліджень етнографа: спостереження, опитування населення, фіксація речових матеріалів, збір етнографічних колекцій, набуття експоната, складання дарчого листа, автором пам'ятки для музею. Документи польової етнографічної роботи. Вимоги та правила оформлення й опрацювання польових документів, усних етнографічних та ілюстративних матеріалів. Правила ведення і зберігання документів у польових умовах.

Тема 12. Методика збору польових матеріалів про календарно-родинну обрядовість українського народу Практика збору польових матеріалів про календарно-родинну обрядовість українців. Вимоги до зберігання польових документів, етнографічних матеріалів.

8. Програма навчальної дисципліни

Назви змістових модулів і тем	Кількість годин										
	денна форма					заочна форма					
	усього	у тому числі				Теми об'єднаних лекцій	усього	у тому числі			
		лк	сем /пр.	лб	с.р.			лк	сем /пр.	лб	с.р.
<i>1</i>	<i>2</i>	<i>3</i>	<i>4</i>	<i>5</i>	<i>6</i>	<i>7</i>	<i>8</i>	<i>9</i>	<i>10</i>	<i>11</i>	<i>12</i>
Змістовий модуль 1. Календарна обрядовість українського народу											
Тема 1. Понятійно-категоріальний апарат навчальної дисципліни «Календарно-родинна обрядовість українців».	8	2	2	-	4	Тема 1. Понятійно-категоріальний апарат навчальної дисципліни «Календарно-родинна обрядовість українців».	8	2	-	-	6
Тема 2 Етнографічна характеристика свят зимового циклу	12	2	2	-	8	Тема 2. Етнографічна характеристика свят зимового циклу	12	-	2	-	10
Тема 3 Етнографічна характеристика свят весняного циклу	10	2	2	-	6	Тема 3. Етнографічна характеристика свят весняного циклу	10	-	-	-	10
Тема 4. Етнографічна характеристика свят літнього циклу	10	2	2	-	6	Тема 4. Етнографічна характеристика свят літнього циклу	10	-	-	-	10
Тема 5 Етнографічна характеристика свят осіннього циклу	10	2	2	-	6	Тема 5. Етнографічна характеристика свят осіннього циклу	10	-	-	-	10
Змістовий модуль 2 Родинна (сімейна) обрядовість українців.											
Тема 6 Сім'я (родина) та сімейний побут українського народу	10	2	2	-	6	Тема 6. Сім'я (родина) та сімейний побут українського народу	10	2	-	-	8
Тема 7 Обрядовість українців пов'язана з народженням дитини.	10	2	2	-	6	Тема 7 Обрядовість українців пов'язана з народженням дитини.	10	-	-	-	10
Тема 8. Весільна обрядовість українців	12	2	2	-	8	Тема 8 Весільна обрядовість українців	12	-	2	-	10

Тема 9 Похоронно-поминальна обрядовість українців.	10	2	2	-	6	Тема 9 Похоронно-поминальна обрядовість українців.	10	-	-	-	10
--	----	---	---	---	---	--	----	---	---	---	----

Змістовий модуль 3 Методика польового етнографічного дослідження календарно-родинної обрядовості українців

Тема 10. Методи проведення етнографічного (етнологічного) польового дослідження.	10	2	2	-	6	Тема 10. Методи проведення етнографічного (етнологічного) польового дослідження.	10	2	-	-	8
Тема 11. Види польової роботи етнографа	8	2	2	-	4	Тема 11 Види польової роботи етнографа.	8	-	-	-	8
Тема 12 Методика збору польових матеріалів про календарно-родинну обрядовість українців	10	2	2		6	Тема 12 Методика збору польових матеріалів про календарно-родинну обрядовість українців	10	-	2	-	8
Разом за змістові модулі	120	24	24	-	72	Разом за змістові модулі	120	6	6	-	108

Загальна сума годин (залік)	120	24	24	-	72	Загальна сума годин (залік)	120	6	6	-	108
-----------------------------	------------	-----------	-----------	---	-----------	-----------------------------	------------	----------	----------	---	------------

Теми практичних занять

№ з/п	Назва теми	Кількість годин	
		Денна форма навчання	Заочна форма навчання
1	Календарна обрядовість українців	2	-
2	Етнографічна характеристика свят зимового циклу	2	2
3	Етнографічна характеристика свят весняного циклу	2	-
4	Етнографічна характеристика свят літнього циклу	2	-
5	Етнографічна характеристика свят осіннього циклу	2	-
6	Сім'я (родина) та сімейний побут українського народу	2	-
7	Обрядовість українців пов'язана з народженням дитини.	2	-
8	Весільний обрядовість українців	2	2
9	Похоронно-поминальна обрядовість українців	2	
10	Методика польового етнографічного дослідження	2	2
11	Методика польового етнографічного дослідження календарно-родинної обрядовості українців.	4	-
	Разом	24	6

Самостійна робота

№ з/п	Назва теми	Кількість годин	
		Денна форма навчання	Заочна форма навчання
1	Місячний та сонячний календарі.	2	4
2	Церковний православний календар	2	2
3	Новорічно – різдвяна обрядовість українців: регіональний аспект	6	4
4	Обрядові та святкові страви на зимові свята	4	4
5	Особливості дитячого щедрування і колядування молоді в Україні.	2	2
6	Великодня обрядовість українців: регіональний аспект	6	6
7	Обрядові та святкові страви на весняні свята українців	4	6

8	Русалії як обов'язкові обряди весняного циклу.	2	4
9	Жниварська обрядовість українців	2	4
10	Обрядові та святкові страви на літні свята українців	2	4
11	Український фольклор про літні свята українців	2	4
12	Український фольклор про осінні свята українців	2	4
14	Обрядові та святкові страви на осінні свята українців	2	4
15	Язичницькі традиції в українських обрядах.	2	4
16	Календарна обрядовість українців у радянську добу	4	4
17	Побутування календарних свят і обрядів в Україні: регіональний аспект.	4	4
18	Соціальний і національний склад української родини	2	4
19	Регламентация сімейних стосунків, права чоловіка і жінки, дітей та батьків законодавством України	2	4
20	Укладання шлюбної угоди. Урочиста реєстрація шлюбу в сучасних умовах.	2	4
21	Роль баби-повитухи в родильній обрядовості українців	2	4
22	Весільна обрядовість українців: регіональний аспект	4	6
23	Весільне вбрання українців	2	4
24	Ритуальні страви похоронно-поминальних обідів	2	4
25	Фольклор родинної (сімейної) обрядовості етнографічних районів України.	2	6
26	Методи і види проведення етнографічного польового дослідження, польових етнографічних експедицій	6	8
	Разом	72	108

Тематика індивідуальних навчально-дослідних завдань

1. Заповнення програм - питальників ІМФЕ імені М. Т. Рильського за темами «Календарні звичаї та обряди українців», «Сімейна обрядовість українців».

2. Участь в етнографічних заходах на факультеті «Ярмарок народних страв», «Новорічно-різдвяна обрядовість українців», «Весна йде, красу несе..», «Великдень вітає нас», «Ой на Івана Купала», «Свіччине весілля», «Ой Покрівонько, покрий мені голівоньку..», «Андріївські вечорниці».

9. Форми поточного та підсумкового контролю

Контроль знань студентів під час викладання дисципліни «Календарно-родинна обрядовість українців» проводиться з метою оцінки навчальних досягнень студентів в оволодінні предметом згідно програми рівня досягнень, оцінки ефективності навчального процесу, підвищення мотивації до навчання. Система контролю має комунікативну спрямованість, що дозволяє визначити рівень сформованості навичок і вмінь студента. Визначення рівня досягнення та оцінювання результатів навчання здійснюється за допомогою поточного, модульного і підсумкового контролю:

- поточний контроль здійснюється за певною темою робочої програми дисципліни під час практичних занять у формі усного опитування (індивідуального, фронтального), оцінки участі у дискусії за питаннями для обговорення;
- модульний контроль здійснюється у формі підсумкової модульної роботи;
- підсумковий семестровий контроль здійснюється у формі заліку, який виставляється за результатами поточних і модульних контролів.

10. Розподіл балів, які отримують здобувачі вищої освіти

Змістові модулі № 1, 2, 3 Поточний контроль та самостійна робота												ІНДЗ	Сума
Тема 1		Тема 2		Тема 3		Тема 4		Тема 5		Тема 6			
АР	СРС	АР	СРС	АР	СРС	АР	СРС	АР	СРС	АР	СРС	10	40
3	2	3	2	3	2	3	2	3	2	3	2		

Змістові модулі № 1, 2, 3 Поточний контроль та самостійна робота												МКР	Сума
Тема 7		Тема 8		Тема 9		Тема 10		Тема 11		Тема 12			
АР	СРС	АР	СРС	АР	СРС	АР	СРС	АР	СРС	АР	СРС	20	60
4	3	4	4	4	3	3	2	3	2	5	3		

Примітка: АР – аудиторна робота (на практичному занятті), СРС – самостійна робота студента. Підсумковий бал (ПБ) за дисципліну в цілому обраховується за формулою: $ПБ = Б_{Т1-2} + \dots + Б_{Т11-12} + Б_{МКР}$, де: $Б_{Т\dots}$ – кількість балів,

отриманих за результатами аудиторної і самостійної роботи з певної теми; **БМКР** – кількість балів, отриманих за виконання модульної контрольної роботи.

Підсумковий контроль (залік) – загальна сума балів 100

Загальна сума балів вираховується додаванням суми балів за три змістові модулі, модульну контрольну роботу, ІНДЗ – **30+10+40+20= 100 балів**

11. Шкала оцінювання успішності студентів

Сума балів за всі види навчальної діяльності за 100-бальною шкалою	Форма семестрового контролю <i>залік</i>
	Значення оцінки
90 – 100	зараховано
75-89	
60-74	
35-59	не зараховано з можливістю повторного складання
0-34	не зараховано з обов'язковим повторним вивченням дисципліни

12. Інструменти, обладнання та програмне забезпечення:

Навчально-методичний комплекс дисципліни, програми-питальники ІМФЕ ім. М. Т. Рильського з тем: «Сімейна обрядовість», «Календарні звичаї та обряди», польовий щоденник етнолога, ноутбук, відео- презентації.

13. Інформаційні ресурси

Основна література:

- 1.Вовк, Х. Студії з української етнографії та антропології: нова редакція/ Ф.Вовк: передм. О.Г.Таран; прим. О.Г. Таран, С.Л.Маховської; Ю.С. Буйських; упоряд. О.О.Савчук. Харків: видавець Савчук О.О., 2015. – 464 с.
- 2.Глушко М. Методика польового етнографічного дослідження: Навч. посіб. – Львів: Видавничий центр ЛНУ імені І. Франка, 2008. – 288 с.
- 3.Глушко М. Історія народної культури українців:навч. посібник. – Львів:ЛНУ імені І. Франка, 2014. – 223 с.
- 4.Ігнатенко І. Традиційна обрядово-магічна культура українців: навчал.- методич. посібник / І. Ігнатенко. К.: Інтелектуальна книга, 2017. – 160 с.
- 5.Етнографія України: Навч. посіб. для студ. вузів / За ред. С.А. Макарчука. – 2-е вид., перероб. та допов. – Л.: Світ, 1994, 2004. – 520 с.

6. Етнографія України. Навчально-методичний комплекс для студентів історичного факультету (напрямок підготовки - «Історія»). Укладач Л.І.Шаповал. – ПНПУ імені В.Г.Короленка. – Полтава, 2012. – 156 с.
7. Килимник, С. Український рік у народних звичаях в історичному освітленні [Текст] : У 3-х кн., 6 т. Кн.1. Т.1: Зимовий цикл. Т.2: Весняний цикл / Степан Килимник. – К. : АТ "Обереги", 1994. – 400 с.
8. Килимник, С. Український рік у народних звичаях в історичному освітленні [Текст] : У 3-х кн., 6 т. Кн.2. Т.3: Весняний цикл. Т.4: Літній цикл / Степан Килимник. – К. : АТ "Обереги", 1994. – 528 с.
9. Курочкін О.В. Українці в сім'ї європейській: звичаї, обряди, свята. – К.: Б-ка українця, 2004. – 248с.
10. Лепеха, Т. В. Українознавство [Текст] : Навчальний посібник для студ. вищих навч. закладів / Т. В. Лепеха. – К. : ВЦ "Просвіта", 2005. – 376 с. .
11. Лозко Г. Етнологія України: філософсько-теоретичний та етнорелігієзнавчий аспект. – К.: АРТЕК, 2001. – 303 с.
12. Лозко Г. Українське народознавство. – Вид. 2-е. – К.: АртЕк, 2004. – 470 с.
13. Пономарьов А.П. Українська етнографія: Курс лекцій: Навч. посіб. – К.: Либідь, 1994. – 317 с.
14. Українська етнологія : Навч. посіб. для студ. ВНЗ / В.К. Борисенко, М.В.Гримич, О.П.Гончаров; В.К.Борисенко. – К.: Либідь, 2007. – 399 с.
15. Українці [Текст] : іст.- етнограф. моногр. У 2 кн. Кн. 1 / Держ. музей-заповід. укр. гончарства в Опішному. – К.; Опішне : Укр. народознавство, 1999. – 528 с. ; Кн. 2 / Держ. музей-заповід. укр. гончарства в Опішному. – К.; Опішне : Укр. народознавство, 1999. – 544 с.
16. Українське народознавство [Текст] : Навч. посіб. / За ред. С.П.Павлюка, Г.Й.Горинь, Р.Ф. Кирчіва. – Львів : Фенікс, 1997. – 608 с.
17. Українська минувшина. Ілюстрований етнографічний довідник / А.П.Пономарьов, Л.Ф. Артюх, Т.В. Космічна. – К.: Либідь, 1993. – 256 с.
18. Українські традиції і звичаї [Текст] : Для дітей серед. шк. віку / упоряд. В.М. Складенко, А.С. Шуклінова, В.В. Сядро. – Х. : Фоліо, 2006. – 318 с.
19. Шаповал, Л. І. Словник етнографічних (етнологічних) понять і термінів [Текст] : термінологічний словник / Л. І. Шаповал ; Полтавський держ. пед. ун-т імені В.Г. Короленка. – Полтава : АСМІ, 2016. – 298 с.
20. Шаповал Л.І. Етнографія України: метод. реком. для студ. іст. ф-ту /ПНПУ ім. В.Г. Короленка. – Полтава: ТОВ «АСМІ», 2011. – 100 с.

Додаткова література

- 21.Борисенко В. Різдвяно-новорічні свята в Україні. – Б.Родовід, 2005. – 165 с.
- 22.Борисенко В.К. Українське весілля: традиції і сучасність. – К.:ВД «Стилос», 2010. – 136 с.
- 23.Великдень в Україні: Нариси про Великодні свята з народними піснями. – К.: Музична Україна, 1993. – 128с.
- 24.Воропай О. Звичаї нашого народу. Етнографічний нарис. Т І. -П.К.: видав.-во «Оберіг», 1991. – 456 с. – 448 с.
- 25.Влад, М. Стрітенне [Текст]: книга гуцульських звичаїв і вірувань / М. Влад. – К. : Укр. письменник, 1992. – 222 с.
- 26.Воробйова І. Християнські свята давнього Києва: осінній цикл // Народна творчість і етнографія. – 2000. – №5 - 6. – С. 57 - 62.
- 27.Гайова, Є. Лемківське весілля [Текст] / Є. Гайова // Народна творчість та етнографія. – 2008. – №1. – С.80–88.
- 28.Гавриш, П. А. Народний календар Полтавської губернії [Текст] : Історико-етнографічні нариси. ч.2. Весняно-літній цикл / П. А. Гавриш, Р. Л. Гавриш ; ПДПУ ім. В.Г. Короленка. – Полтава, 2001. – 115 с.; ч.1. Осінньо-зимовий цикл . – Полтава, 2000. – 100 с.
29. Гавриш, П. Я. Полтавський народний календар [Текст]: історико-етнографічні нариси / П. Я. Гавриш ; Р. Л. Гавриш, В. В. Копил. – Полтава : Інтер Графіка, 2002. – 212 с.
- 30.Глушко М. Походження «полазника» як звичаю зимової календарної обрядовості українців // НТЕ. – 2003. – №3. – С. 33 - 37.
- 31.Грушевський, М. Дитина у звичаях і віруваннях українського народу [Текст] / Марко Грушевський ; Упоряд. тексту і авт. післямови: Я.Левчук. – К. : Либідь, 2006. – 256 с.
- 32.Жадан Л. Календарні свята і обряди: Зимовий цикл // Все для вчителя. – 2001. № 2 – 3. – С. 60 - 61.
- 33.Климець Ю.Д. Купальська обрядовість на Україні / АНУРСР. ІМФЕ ім. М.Т.Рильського. – К.: Наукова думка, 1990. – 143с.
- 34.Кравець, О. М. Сімейний побут і звичаї українського народу [Текст] : історико-етнографічний нарис / О. М. Кравець ;АНРСР,ІМФЕ ім. М.Т. Рильського. – К. :Наук. думка, 1966. – 200 с.
- 35.Коваль-Фучило І. Голосіння в контексті похоронного ритуалу // Народна творчість і етнографія. – 2000. – №1. – С. 33 - 44.
- 36.Круковська В.І. Українське весілля. – Львів: Євросвіт, 2005. – 2005. – 92с.
- 37.Культура і побут населення України: навч. посіб. (В.Наулко, В.Горленко та ін.). – К.: Либідь, 1991. – 232с.

38. Курочкін, О. Українські новорічні обряди [Текст] : "Коза" і "Маланка" (з історії народних масок) / О. Курочкін ; Упр. культ. Полтав. обл. держ. адмін. нац. музей-заповід. укр. гончар. – Опішне : Укр. народом-во, 1995. – 391 с. :
39. Найден, О. Купальські обряди на Полтавщині та Вінниччині [Текст] / О. Найден // Народне мистецтво. – 2007. – №3-4. – С.58–61.
40. Новарчук Б.Д. Сучасне українське весілля. Луцьк: Надстир'я, 1993. – 40с..
41. Різдяні свята в Україні [Текст] : Етнографічний нарис з доданням укр. народних пісень. – К. : Музична Україна, 1992. – 150 с.
42. Старков В. Весняні ігри в традиційній календарній обрядовості українців / від Стрітєння до Великодня // Пам'ять століть – 2001. – №2. С. 116 - 121.
43. Скуратівський, В. Т. Святвечір: Нариси [Текст] : У 2-х кн. Кн.2. / В. Т. Скуратівський. – К. : Вироб.-комерц. фірма "Перлина", 1994. – 192 с.
44. Таланчук О. Зимові обрядовість. Колядки і щедрівки // Українська мова і література. – 2002. – №23 - 24. – С. 3 - 13.
45. Українська родина: родинний і громадський побут: навчально-методич. посіб. для вчителів та викладачів народознавства. – К.: Вид-во ім. Олени Теліги, 2000. – 424 с.
46. Щербань, О. Весільний обряд у с. Великі Будища (Полтавщина, Україна) [Текст] / Олена Щербань // Берегиня. – 2009. – №2. – С. 5–34.
47. Чмелик Р.П. Мала українська селянська сім'я другої половини ХІХ – поч. ХХ ст.(структура фун.). – Львів: Ін-т народознавства НАНУ, 1999. – 142с.
48. Яворницький Д. Як святкували запорожці Новий рік // Народна творчість і етнографія. – 2003. – №1 - 2. – С. 3 - 4.

Електронні джерела:

1. <http://etno.uaweb.org/>; <http://gmi.nau.edu.ua>;
<http://elib.nplu.org/project.html>; <http://lemky.com>; 2. www.etnolog.org.ua;
www.archives.gov.ua; www.ukrreferat.com
3. www.hurtom.com ; catalog.online.ua/ukr/culture/.../regional/
4. niez-pereyaslav.com.ua; 5. uk.wikipedia.org www.castles.com.ua
6. <http://www.ebk.net.ua> ; <http://artvertep.dp.ua>